

23
B. C. D.

DISPUTATIO PRIOR,

Quam

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,

SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,

DN. FRIDERICO AVGVSTO,

PRINCIPE REGIO ET EL.

SAX. HÆREDE,

DE

OCCVLTATIONE

VERITATIS LI-

CITA,

P R Æ S I D E

M. SIGISMVND O CLEEMANNO,

GVBENA - LVSATO,

RESPONDENDO TVEBITVR

CHRISTIAN. DIETERICVS VVESTPHALVS,

STORCOV. LVSATVS.

AD. D. VI. MAI. ANNO MDCCV.

H. L. Q. C.

WITTEBERGÆ,

Literis SCHVLZIANIS, Acad. Typogr.

DEPUTATIO PRIOR

FRIDERICUS AUGUSTUS
PRINCEPS REGNI ET EL
SAX. ET ERBEDI

OCULTATIONE
VERITATIS LE

CHRISTIANUS CLEMANNUS

CHRISTIANUS DIERCKMANNUS

MDCCCLXXXIII
LIPSIAE

Q. D. B. V.

§. I.

Uam alioqui reprehensionem nonnulli propter tenuem, de quo scribunt, argumentum incurrunt, eam forte jam evitabimus. De veritate enim nobis nunc sermo erit, & actus, circa eandem versantes, in disquisitionem nostram venient. Tantum autem abest, ut veritas infra philosophi curas atque considerationem posita sit, ut potius illam ubique sapiens anxie quærat, atque eandem in quovis negotio agnoscat pro scopo industriæ suæ præstituto. Nec laudes ejusdem ex veterum scriptis, in quibus *διὸς θουγάτης* Deorumque *ἀρόπολις* ac *συνδιαστρωμένη* audit, hinc inde arcescere nobis constitutum est. Quippe res in se clara, & inquam pronis prolabimur amplexibus, non ex philosophorum placitis colorem expectat, nec ut ex iis demum fidem atque auctoritatem acquirat, necesse habet. Namque decore suo apud Philosophum, in contemplativis scientiis versantem, tantum sui concitat desiderium, ut nullis vigiliis, nulli labori parcat, donec tandem, dispulsis omnibus, quas ipsi vel intellectus imbecillitas, vel dissentientium tergiversati-

A 2

ones

ones, vel mille alia offuderunt, tenebris, ad veritatem per-
venire, eaque ad inventa suaviter acquiescere possit. Hanc
laudem jure suo tuetur veritas, quæ rebus inest. Non mi-
norem autem meretur, imo ne huic quidem loco cedit ea,
quæ pectori nostro verbisque inesse debet, & quæ alias discrimi-
nibus ergo veritatem ethicam seu veracitatem nuncupant.
Et certe si ad effectus, quod utique fieri debet, eorumque præ-
stantiam & multitudinem respiciendum, ac secundum eos
dirimenda sit lis, palma deferenda erit posteriori, veritati
videlicet practicæ. Equidem theoretica illa veritas, ejus-
demque consecutio hominem sapientem; ast practica atque
moralis pium reddit ac probum, quod sane longe præstan-
tius est. Quanto ergo, si imprimis utilitatem humanam
spectaveris, philosophia practica præstat contemplativam,
tanto quoque præstantia antecedit veritas moralis illam,
quæ in mera theoria subsistit. Conferri hac de
quæstione, an videlicet philosophia practica præfe-
renda sit speculativæ, *Durrius in Probl. Eth. Cent. Probl. I. & Pic-
colomineus in philos. de moribus Gr. Vto. Cap. XLIV.* possunt. Addo
tantum illud, quod plurimi ex antiquioribus Philosophis
practicam philosophiam imprimis sibi excolendam duxe-
runt, cum Socrate existimantes, ea, quæ supra nos, nihil
ad nos pertinere. Is enim, teste *Diogene Laertio in vita p. m. 99.*
*animadvertens, naturalis speculationis fructum nullum esse, eamque
ad officia vitæ nihil esse necessariam, ea potius inquirenda hortabatur,
quæ mores instruerent, & quorum usus nobis domi esset, necessa-
rius.* De septem quoque illis Græciæ sapientibus res constat,
utpote qui omnes, excepto Thalete Milefio, quem
mathesi atque physicæ operam dedisse tradunt, morali
scientia famam sibi atque sapientiæ nomen pepere-
runt, & quorum ingenii, quæ ad nos pervenerunt, monu-
menta,

menta locum sibi non in contemplativa, sed practica philo-
sophia vendicarunt. *Vid. Paschius in Invent. Nov-antiquis c. IV.*

§. II.

Quum autem veritas ratione subjecti & disciplinarum
varia sit, atque in Logicam, Metaphysicam & Ethicam di-
vidatur: Hinc, ut ad scopum paulo propius pervenia-
mus, paucissimis duntaxat, quandoquidem hæc ubivis ob-
via sunt, de eo discrimine agendum erit. Atque ut à Logi-
ca veritate ordiar, varie à variis illam descriptam legimus,
ita tamen, ut in eo tandem plurimi consentiant, quod con-
gruentia sit cognitionis cum re intellecta. Quantum ad Me-
taphysicam attinet, ea dicitur esse illud, quo quid revera id
est, quod esse dicitur. *Vid. Donat. Metaph. usual. C. VII & ejusdem
Controv. MSS. Quest. XVI.* Verum utramque, utpote in foro
ethico versantes, nostram hic non facimus. De morali seu
ethica, quicquid in posterum dicetur, intellectum volumus.
Illam vero in eo consistere dicit Illustr. Pufendorffius de J.
N. & G. Libr. I. c. I. *ut signa ac imprimis verba commode animi nostri
sensu representent alteri, cui eadem intelligendi jus, quæque, ut ipsi a-
periamus, nobis perfecta obligatio aut imperfecta incumbit, idque eo
sine, ut vel idem ex intellectu animi nostri sensu commodum aliquod
adipiscatur, vel ne, ubi diversum fuerit significatum, damno præter
meritum mulctetur.* Equidem veracitas, quod nemo temere
negaverit, virtus est. Quum autem virtus sub genere bo-
norum contineatur, atque bonum plerumque sit sui
communicativum: (unde & Aristoteles inter affectiones
summi boni *l. I. Eth. C. V. ponit τὸ κοινωνικόν*) hinc quæstio obo-
riri possit, an veritas semper & sine discrimine ita sit virtus,
ut eam omni tempore alteri, communicare, nec unquam
eandem occultare teneamur. Atenim vero, quemadmo-
dum alioquin actiones, quæ malæ & virtuti contrariæ vi-
dentur, pro ratione circumstantiarum bonæ fieri possunt:

ita non omnem veritatis occultationem refragari officio prudentis ex posterioribus patebit. Atque vel ex hoc elucet, quod veritas in medio rationis consistat.

§. III.

Quum ergo ex his abunde satis constare cuivis possit, quid per veritatem intelligamus, quoque in significato heic loci ea inveniatur, hinc circa dissertationis nostræ rubrum nihil nobis videtur esse reliquum, quod difficultati obnoxium sit. Quid enim dictum velint auctores per occultationem, neminem fugiet, nisi eum, cui omnia occulta atque ignota videntur. Ut adeo occultatio veritatis in præcisione ab omnibus circumstantiis, atque ex iisdem proveniente effectu seu imputatione, nihil aliud nobis denotet, quam ejusmodi actum, propter quem quis ad veram & genuinam rei notitiam, altero sic volente, pervenire nequit. Sed intra carceres confusæ cognitionis nobis hic subsistendum non est. In naturam potius hujus occultationis inquirendum paulo penitius, & quotuplici ratione celetur veritas, videndum erit. Si duobus modis id fieri posse dixerò, totum mihi negotium exhaustisse videor. Nonnunquam enim homo rei vel propriæ vel alienæ studiosus unica tantum actione obtinet scopum, si videlicet veritatem silentio tegat, eandemque occultet. Aliquando autem per nudam veri reticentiam illius boni, quod intendit, potiri non potest. Inde ulterius adhuc progreditur, nec veritatem modo reticet, verum etiam actui suo adhuc aliquid admiscet, falsa videlicet proferendo. Duo ergo actus exinde proveniunt, quorum unus omisforius & negativus, alter vero commissorius & positivus appellari potest.

§. IV.

Hi igitur actus, quoniam in genere morum considerari, atque ad normam honestatis dirigi debent, modo liciti sunt, modo etiam plane inhonesti. Quod si enim circa priorem actum

actum illum omifforium neque loci, neque temporis, neque
ipfius objecti, tum personalis tum realis, ratio rite habeatur,
omnino illud imputationem fapius propter influ-
xum indirectum gignit. De altera specie occultationis
hujus cur idem sentiamus, rationibus bene multis non du-
cimur, fed plane trahimur. Quum enim divinum numen in
omnibus fuis rebus atque fermonibus dicatur veraciffimum,
hinc eo propius illud, quod falſum dicitur, ad pravitatem
atque vitiorum complexum accedere videtur, quo longius
à natura divina diftat, quoque magis cum Dei natura pu-
gnare illud animadvertimus. Et res hæc colore ſuo ita fe-
lane commendat, ut homines non ex eruditorum vulgo, in-
ter quos ex antiquioribus Auguſtinus, & ex recentioribus
Heereboordius recensendi nobis veniunt, in eam abierint
ſententiam, ac ſi actus hic commiſſorius ſemper, velut res
vituperio digna, in culpam imputetur auctori. Quam ve-
re ac firmiter hæc proferantur, deinceps videbimus. Nos,
media incedentes via, diffiteri non poſſumus, quod talis oc-
cultatio veritatis, ubi illa ſub falſitatis involucris deliteſcit,
aliquando, imo fapius, culpa non vacet. Interim tamen, ut
talem veri reticentiam, quavis occaſione adhibitam, in vi-
tiorum numerum referamus, impetrare à nobis non poſ-
ſumus.

§. V.

Dum vero occultationem veritatis interdum licite ſuſci-
pi poſſe aſſerimus, palpum obtrudere errori eorum mens
noſtra non eſt, qui honeſtati nuncium mitti omnino negant,
licet quis vel ob quem vis metum imminentis damni & pe-
riculi veritatem celet illum, qui tamen jus eam
ſciendi habet. Conſcientiæ enim noſtræ ea ratione
nimis laxi ponerentur limites, ſi triſtia quæcunque ab
interna legis naturalis obligatione nos liberare poſſe creda-
mus. Perferenda potius ſunt triſtia, & toleranda damna ac
mala

mala fortiter, quam lex divina violanda; & si quid metuen-
dum, metuendum, ne contra legem naturæ & honestatem
aliquid à nobis suscipiatur.

§. VI.

Nec ad eorum castra accedimus, qui & in pactis jure ju-
rando munitis, in quibus tamen fanciendis ipse Deus velut
testis probitatis nostræ atque vindex mentis aliter sentien-
tis advocatur, licite veritatem occultari posse asserunt, si
modo metus gravioris alicujus mali perjurio fraudibusque
prætexi queat. Sed cum secundum Pufendorffium de J.N.
& G. Cap. II. L. IV. *juramenta tantum aliquod accessorium ad pa-*
cta sint, hinc, quod in pactis nudis iniquitate scatet, in iis, quæ
juramento confirmata sunt, bonum fieri nequit. Propter
metum enim ab altero incussum jurisjurandi natura non
mutatur, nec obligatio, quæ ex in enascitur, cessat. Quam
qui semel subiit, certe vindictam DEI sibi, si promissis
non steterit, advocasse intelligitur. Quid vero magis exti-
mescendum, quid quoque illa terribilius est? Adeoq; omni-
no, si quicquam, id certe cavendum erit, ne eandem calli-
ditate atque fraudulentia sibi quisquam accersat. Imo in-
ter quævis vel maxima pericula tamen illud præ cæteris vi-
tandum erit, quod ex læsione ipsius numinis divini nobis
impendet: quandoquidem eo, velut summo bono, læso o-
mnia alia amittimus bona, quæ sub illo comprehenduntur,
& ab eodem in nos collocantur. Multum igitur impietatis &
prudentiæ parum habet ista veritatis occultatio; Qui enim
isto modo discrimen, quod forte soli corpori imminet, effu-
gere cupit, in multo gravius incidit, & conscientiæ suæ (cu-
jus autem rei potior habenda erit ratio?) parum caute con-
sulit. Adeo evitatio unius scopuli prolapsio in alium est!
& qui Charybdim prætervehi gestit, in Scyllam, longe gra-
vius malum, ruit.

§. VII.

§. VII.

Satis quidem hi, qui ex metu veritatem in ineundis
 pactis vel nudis vel juratis occultare non erubescunt, con-
 tra honestatis regulam peccare mihi videntur. Interim
 non adeo perverse agunt, uti illi, qui non propter metum,
 sed potius propter utilitatem, vel à fortuna, vel ab homini-
 bus monstratam, à veritate recedunt, nulla honestatis ha-
 bita ratione. Qui enim ex metu quovis aliquid peragunt,
 & ad ipsius rationem verba sua metiuntur, adhuc quædam,
 licet apparenter talia, habent, quæ in causæ suæ præsidium
 adducere possunt. Coactionem enim aliquam externam
 causari queunt, extra quam si res constituta fuisset, animum
 forsitan ad ejusmodi verorum occultationem non induxis-
 sent. Id quod omnino, si non à vitio liberat, tamen non
 tam gravem aliquam censuram, quam potius commiserationem
 quandam excitare potest. At enim vero iis, qui ver-
 ba sua non præscripto rectæ rationis, sed qualitate com-
 modorum atque jucunditate metiuntur, nullum firmum præ-
 sidium, quo facinus excusare queant, videtur relictum.
 Quippe nulla exteriori vi coacti plane libere se applicue-
 runt actui vitioso; & ita cum eo in negotio nihil adinvenia-
 tur, quod moralitatem, ut ita dicam, ab actu ipso arcere,
 posset, hinc & effectus seu imputatio eundem consequitur.
 Quo magis enim ab omni vi cogente fuere immunes, eo
 gravio rem reatum sibi contrahunt, utpote qui appetitui in
 mala sub specie boni prolabenti habenas injicere potuissent.

§. VIII.

Nos occultari quidem veritatem, non autem quovis tem-
 pore & apud quem vis, licite posse asserimus. Restrictione
 enim atque limitibus quibusdam, si unquam, nunc opus erit,
 quibus totum negotium circumscribi debet. Quum vero,
 ad eo melius superandum laborem, jam antea occultatio-

B

nem

nem veritatis in actum tum omissorium, tum commissorium dispescuerimus, primo quidem videndum nobis erit, quo tempore actum omissorium, qui tacendo & silentio absolvitur, licite adhibere possimus.

§ IX.

Tacendo igitur veritatem celare licebit, quando videlicet pietas, quæ superiori propter generationis, vel educationis, aut gubernationis beneficium debetur, nos neque lege aliqua tacita, neque expressa adstringit, ut verum à nobis manifestetur. Veritatem porro silentio tegere licebit, quotiescunq; tum amor rectus erga quosvis pares, tum justitia præsertim commutativa illa, ad eam prodendam nobis nullam fert legem. Si enim ejusmodi veri occultatio pro actu virtuti consentaneo & laudabili haberi debet, certe ea ipsa cum aliis virtutibus, quas jam enarravimus, pugnare non tenetur. Hac enim ratione vinculum illud sororium, quo inter se invicem colligantur virtutes, disrumperetur, atque harmonia inter easdem vanas in auras abiret. Præterea, si eum in modum ipsæ inter se dissentirent, repugnantiam id sane aliquam in Deo, utpote in cujus sanctitate & justitia fundatæ sunt virtutes, importaret atque evinceret.

§ X.

Facile quoque demonstratum iri vel ex ipsis principiis legis naturæ confidimus, quod ad ejusmodi veritatis occultationem confugere nonnunquam liceat. Enimvero actus hic in reticenda veritate consistens ut plurimum imo semper societatem, ubi quis non secum duntaxat, sed & cum aliis agit, respicit. Unde ad ea solum principia, quæ ad tuendam & conservandam societatem sapientissimus creator, nobis indidit, recurrere jam placet. Præcipit vero naturæ lex, ut ne vel quacunque re & ita etiam sermone lædamus vitæ nostræ socium, sed eidem attribuamus suum. Ast enim
vero,

vero, quando silentio ea premo, ad quæ aperienda me officia neq; superioribus, neq; paribus, aut etiam auctoritate & ætate exilioribus debita adigunt, alter tunc certe ita à me nequaquam læditur. Læsiō enim tum accidisse censetur, quando aliquid susceptum est vel in personam alterius vel in res ipsi proprias; Vel etiam, quando quædam peraguntur, de quibus nobis constat, quod exin aliquid incommodi redundaturum sit in auctoritatem & res alterius. Hinc quoq; *Grotius de J. B. & P. L. II. C. XXI. §. 10. aliud esse damnum directe datum, aliud, quod in consequentiam venit, docet. Qvum autem silentium meum circa talia versatur, quæ ad interrogantem plane non spectant, & cujus non interest ejusmodi scire, tum sane ille in re aliena lædi non potest.*

§. XI.

Præterea quoq; nec ea regula evertitur, quæ cuivis suum tribuendum esse dicit; Nihil enim ulli auferitur per ejusmodi occultationem. Manet interea omnis vigor officiorum, quibus eidem alias obligor, manet auctoritas, licet ipsi talia non revelem, quæ ad alterius res pertinent. Injurius multo potius, si res aliter à me gereretur, in hoc ipsum Sapientissimi Creatoris præscriptum essem; Plura enim eidem, quam illi pro suo in me vel rectorio vel æquatorio jure deberentur, tribuerem.

§. XII.

Huc accedit, quod alias facilis in nonnulla vitia foret prolapsio, ni aliquando admittere vellemus occultationem in vero reticendo consistentem. Et quid fieret cum taciturnitate? Proscribenda sane atque exterminanda illa esset ex Ethicorum Systematibus, si veritatem semper effugiendam, nec aliquando eandem reticendam esse dixerimus. Imo garrulitatis atq; imprudentiæ notam effugere haud licebit, nisi cauta circumspicione hic utamur, & veritatem in pe-

store reconditam, aliquando aservemus. Huc faciunt, quæ
habet *Clariff. Ifendoorn in Ethica Perip. p. 358. Cum neglectis circum-*
stantiis tacenda effamur, peccamus garrulitate, quæ vitium maxime
noxium est humane societati, cum Soror sit calumnia, mater rixarum,
odii, injuria, homicidii, caterorumque omnis generis malorum. Tan-
tum igitur abest, ut actus hic omisso vitii nomen mereat-
ur, ut potius à foedis vitiis vitiorum amplexibus nos abstra-
hat.

§. XIII.

Manifestum exinde evadit, quod toties mentis meæ senfa
expromere non teneat, quoties alter à me eadem nullo
jure exposcere potest. Quod si ergo ejusmodi intempeſtively
curioſus investigator, nullo, quo se tueri poſſit, jure gau-
dens, ex me aliquid quærat, poſtulatibus ejus ambitione ple-
nis obtemperandum non eſt. Nimum enim, quam par eſ-
ſet, quamque conditio ejus permetteret, auctoritati ipſius tri-
buerem, atque de jure meo, quod & ego allegare poſ-
ſum, in meum detrimentum plura remitterem. Quemad-
modum igitur in obſequiis alteri præſtandis ſemper ad fun-
damentum obedientiæ meæ reſpici debet, num ea, quæ ab
altero mihi præcipiuntur, vel ad quæ ſponte me offero, ad
jus illud ſpectent, vel tamen commode ad id referri queant,
quo alteri obligor: ita & in actionibus, quæ circa ſermo-
nem veritatemque aperiendam ſuam exerunt operam, exa-
men & inquiſitio ejusmodi inſtitui debet. Alias enim of-
ficia ex immutabili lege naturæ nobis incumbentia muta-
tionem aliquam ſubirent, & plane aliam faciem alioſque li-
mites acciperent: ita, ut quod uni officiorum generi
præter meritum ſubtractum fuiſſet, alteri per injuſticiam
adjiceretur.

§. XIV.

Ex his itaque pronò alveo fluit, quod licite omnino à Prin-
cipe nonnunquam occultentur ea, quæ vel adhuc peragere
animus

animus ipsi est, vel, si jam ipsa executio consultationem exceperit, finis & scopus actionis susceptæ tegatur. Procedere istud potest in iis actionibus, ad quas cum Subditis communicandas nullum ipsum adigere potest pactum antea cum iisdem initum. Sufficit enim eo in negotio, si ipse Princeps utilitatem quærat Subditorum, quibus ipse vel naturæ vel electionis beneficio præest. Ut autem ea omnia, quæ in Principis Sacratio geruntur, resciscat Subditus, nullo jure exposcere potest. Quinimo *Gramondus* adeo nonnunquam veritatem occultandam esse censet, ut ipsa non cuivis etiam ex eis, quos Princeps ex Subditis ad communicanda cum iisdem consilia sibi elegit, innotescere debeat. Unde *Lib. I. Histor. Gall. p. 9. quandoque*, inquit, *è re regni est, in conscientiam rerum acciri è pluribus unum, nempe si fide prævalet & Sapia.* Multa quoque exinde orientur incommoda, quæ tum Principis tum & Subditorum jugulum petere possent. Conferri in hanc rem meretur *Didacus Saavedra in Symb. Pol. Embl. XLIII.* In eo quidem adstringitur Princeps Reipublicæ, ut videlicet salutem ejusdem quærere velit. Ut vero etiam media, per quæ ad finem præstitutum se perventurum credit, in omniū animis & ore sint, expressum aliquod, præter illud generale, pactum requirit. Videatur *Jacob le-Bleu Dissert. de Simularis regnantium*, quæ extat in Disputationibus ejus Politicis.

§. XV.

Idem quod Principi licere jam diximus, etiam de ejusdem amicis interioris admissionis & arcanorum arbitris dicendum erit. Hi enim omnino, quamvis ab altero interrogati, fidem silentij promissam & sæpius solemnij juris jurandi religione confirmatam servare sanctam tenentur, ni tum Principis iram ob violatum fœdus, tum & ipsius DEI, utpote qui perjuriam summo prosequitur odio, pœnas sentire velint. Silentiariorum exinde nomine eosdem insignitos suis-

se constat. Sic & veritatem licite celare possum sciscitan-
tem, quid alteri concedere fidei meæ placuerit: præsertim
cum arcana ejusmodi conditionis sint, ut ad interrogantem
non spectent, adeoque ex silentio & occultatione mea nul-
lum discrimen in eundem fortunasque ipsius redundaturū
sit. Ad illicita enim atque inhonesta adigendi jus in me talis
non habet. Illicitum vero omnino est, fidem alteri semel da-
tam acceptatamque garrulitate ejusmodi & sine justa cau-
sa frangere. Jus enim, quod alter acquirere potest, latius,
quam honestatis ratio præscribit, neutiquam debet extendi.

§. XVI.

Aliter vero res in ineundis contractibus se habet. Nam si-
mul ac in contractum descendunt aliqui, alteri omnino jus
aliquod accrescit, cujus beneficio iste, cum quo paciscimur,
& illa requisita, quæ ad contractum legitime constituendum
ejusque actus præcedaneos spectant, expectare pariter & de-
siderare potest. Quid vero magis ad contractum legitimum
pertinet, quam animi candor verborumque integritas? *In*
contractibus enim omne id aperiendum, quod natura contractus in-
telligitur exigere, inquit summus Grotius Libr. III. C. I. de J. B. & P. Ver-
itas idcirco hic male in ineundis contractibus celatur,
quod imprimis in emtione & venditione, quæ sub contra-
ctus nomine comprehenduntur, observari debet. Sic in ven-
ditione rerum non recte occultantur defectus, qui rei ven-
dendæ ita inhærent, eandemque contingunt, ut emtor illos
perspicere, ignorantiamque suam vincere nullo modo pos-
sit. *Indicari quippe debent, non solum qualitates rei æstimabi-*
les, sed & privationes earundem sive vitia, uti loquitur Pu-
fendorffius de J. N. & G. L. V. c. III. Adde, quod & inæqualitas ex
tali occultatione facile inter emtorem ac venditorem ori-
ri possit, cum tamen natura & finis contractus in rerum
permutandarum æqualitate consistere debeat.

XVII.

XVI.

Nec semper veritas statim aperienda est, simulac aliquis de fide atque religione, cui sit addictus, interrogatur. Hic enim in quaerentis personam paulo altius inquirendum, & quocum agamus, dispiciendum est. Videndum enim omnino, an etiam quaerens jure aliquo in me tueri se possit, & annon potius ille abutatur exercitio juris, vel propter mentis sive impotentiam sive malitiam incapax haberi possit, qui talia à me justo titulo exposcere queat. Quin & ad effectum & eventum professionis hujus caute respici debet. Hæc enim qui non rite observaverit, facile errabit, atque in Deum parum reverens, erga se ipsum improvidus, & denique erga alios parum justus erit. Utne de cæteris circumstantiis quicquam afferam, quarum si accuratorem inire vellem rationem & numerum, vastus mihi panderetur campus, sed propter chartæ angustiam non superandus. Hinc & *Magnif. Dn. Rôbrensee, Præceptor noster atque Patronus sancte colendus*, talia negotio occultationem veritatis locum habere posse putat, in *Prudentia sua morati p. 495. inquit: Privati homines sicut non habent jus ac potestatem interrogandi atque examinandi alios de rebus ad se non pertinentibus, si præcipue id fiat malo proposito & periculi struendi causa, sic interrogati respondere non tenentur, sed vel tacere, vel interrogationem eludere ac dicere possunt: quid ad te, quorsum me rogas?*

XVII.

Et summatim ut omnia complectamur, quandoquidem alias DEI gloria ejusque amplificatio pro ultimo omnium actionum scopo habetur, hinc & ad eandem, dum occultanda veritati operam nostram impendimus, semper oculos nostros convertere tenemur. Reticeri igitur veritas salva conscientia potest, quando per Silentium nostrum nihil Creatori, ejusque majestati vel ex parte velin universum decedit, nec periculum ex occultatione nostra imminet, ne ex honore divino, qui propter innumera in nos collata beneficia semper promoveri debet, aliquid decerpatur. Ex his igitur & illis, quæ jam supra à nobis monita sunt, liquet, parum inesse roboris argumento, quo se muniunt, qui omnino reo libertatem facinora sua silentio vel ad tormenta usque premendi indulgent. Amor enim, quo quisque in se fertur, subordinatus, non vero contrarius amoris & reverentiae, quæ Deo debetur, esse debet. Et nimius amor in memet ipsum, tandem in odium erga Deum degenerare videtur. Plura, quæ huc faciunt, invenies apud Thomam. Jurispr. div.

div. L. II, C. VII. Et mirum sane, quod & ipsi barbari, & qui plurimis in negotiis hominem quasi exuisse videntur, tamen hac in re rectius, quam multi è philosophis Christianis, senserint. Unde *Haybonus de Tartaris*, hominibus alioqui mendacissimis *Cap. 84.* asserit, neminem eorum, qui scelus admiserint, & ideo à Domino interrogati fuerint, veritatem reticere, quamvis & ex ea confessione mortem sibi imminere noverint.

XVIII.

Nec illi veritatem silentio injusto aut intempestivo tegunt, qui per illud saluti atque utilitati proximi consulere volunt. Rem quoque non infelicer cesisse, experientia testis est. Inquirenti enim in res prisca ætate gestas, & historiarum monumenta perlustranti, varia se offerunt exempla, quæ occultationem ejusmodi multum peperisse commodi, testantur, ex quibus unicam modo adduxisse suffecerit. Sic forsitam A. C. 1566. spes Sigethum, minutissimum Hungariæ inferioris castellum, expugnandi una cum Imperatore Solymanno intermortua in Turcarum castris fuisset, ni eorundem Præfectus & Supremus post mortuum Turcarum tyrannum Dux occultasset Solymanni obitum, atque militum ardorem, ex præsentia Principis ortum, in vigore conservasset *Videatur Petr. de Reva, Comes Turoc. de mon. Hung. p. 92.* & *Hieron. Ortelius in Chron. Hung.* ad h. a. Verum nimium securis hac in re nobis esse non licebit, & dum unum oculum ad proximum iuvandum convertimus, altero semper ad Deum ejusque gloriam respiciendum erit. Quo enim excellentius numen homine est, quoque pluribus benevolentia signis ab eo notati fuimus, eo etiam majore in pretio atque cura honor ejusdem nobis esse debet.

XIX.

Quando præterea silentio nostro à proximo periculum in ipsum imminens averti, vel ejusdem res adaugeri possunt, occultatione ejusmodi uti, ni honestatis lex & alia arctior obligatio, qua alteri devinciris, reclamet, sine conscientia quietæ vel bonæ famæ jactura possumus. Circumstantiæ vero hic semper aliquanto penitus considerandæ sunt, quandoquidem nonnunquam vel una earum rei aliam plane qualitatem moralem tribuere potest. Idem, quod proximi adjuvandi causa nonnunquam licet, propter meam utilitatem citra censuram à me suscipi posse, quid vetat? præsertim cum mihi constet, quod ex utilitate mea, quam per talem veri reticentiam capto, nullum damnum nihilve detrimenti in alterum redundare possit. Quæ ex multis monuisse pro ratione temporis & chartæ sufficient.

W. Henberg, Diss, 1705

ULB Halle

3

008 559 767

E. C. D.

DISPUTATIO PRIOR,

Quam

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,

SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,

DN. FRIDERICO AVGVSTO,

PRINCIPE REGIO ET EL.

SAX. HÆREDE,

DE

OCCVLT

VERITA

CIT

P R Æ S

M. SIGISMVND

GVBENA - I

RESPONDEND

CHRISTIAN. DIETERIC

STORCOV. L

AD. D. VI. MAL. A

H. L. Q

WITTEBE

Literis SCHVLZIANI

